

موزه، جایگاهی است که در آن، می‌توان به شناخت چگونگی زیست، باورها، هنرها، سنت‌ها، شادبها و ستم‌های رفته بر انسانها و تلاش رهانشان پرداخت. برآنیم تا بدانسان که در آغاز مجله، در نوشته «آغازی بر انتشار مجله» گفتیم، موزه را از حالت صرفاً نمایشی—آنچنانکه در گذشته بود—بدرآریم و آن را جایگاهی کنیم تا شیفتگان پژوهش و محققان فرهنگ را به خود بخواند. بر همین اساس، از نخستین شماره مجله به شناساندن مختصر موزه‌ها و آنچه در آنهاست خواهیم پرداخت، تا با مراجعه به این نوشته‌ها، پژوهشگر را در انتخاب و تنظیم دیدارهایش یاری کنیم. باشد تا با همراهی در شناخت و شناساندن فرهنگ و دستمایه‌های بجای مانده از هنرمندان و مردم این سرزوبوم، در غنای آینده فرهنگمان سهمی داشته باشیم.

در این شماره به‌اختصار، شما را با موزه رضا عباسی آشنا کرده، تصاویری چند از آنچه در آن است، با نوشته همراه می‌کنیم تا نخستین گام در انجام چنین خدمتی باشد.

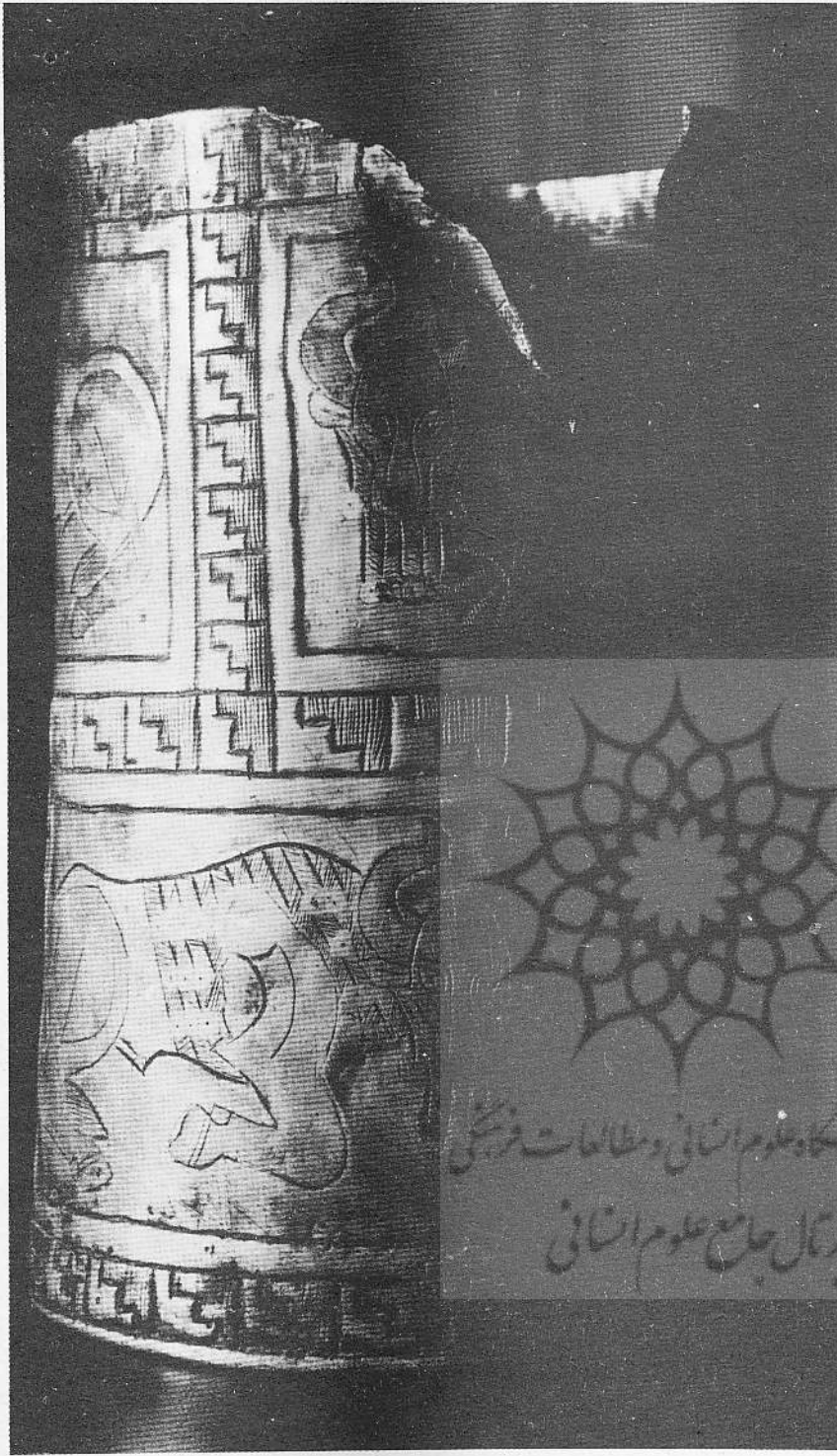
سیری در موزه رضا عباسی

کلود کرباسی

موزه رضا عباسی

موزه‌ها — شماره ۱

جام استوانه‌ای شکل

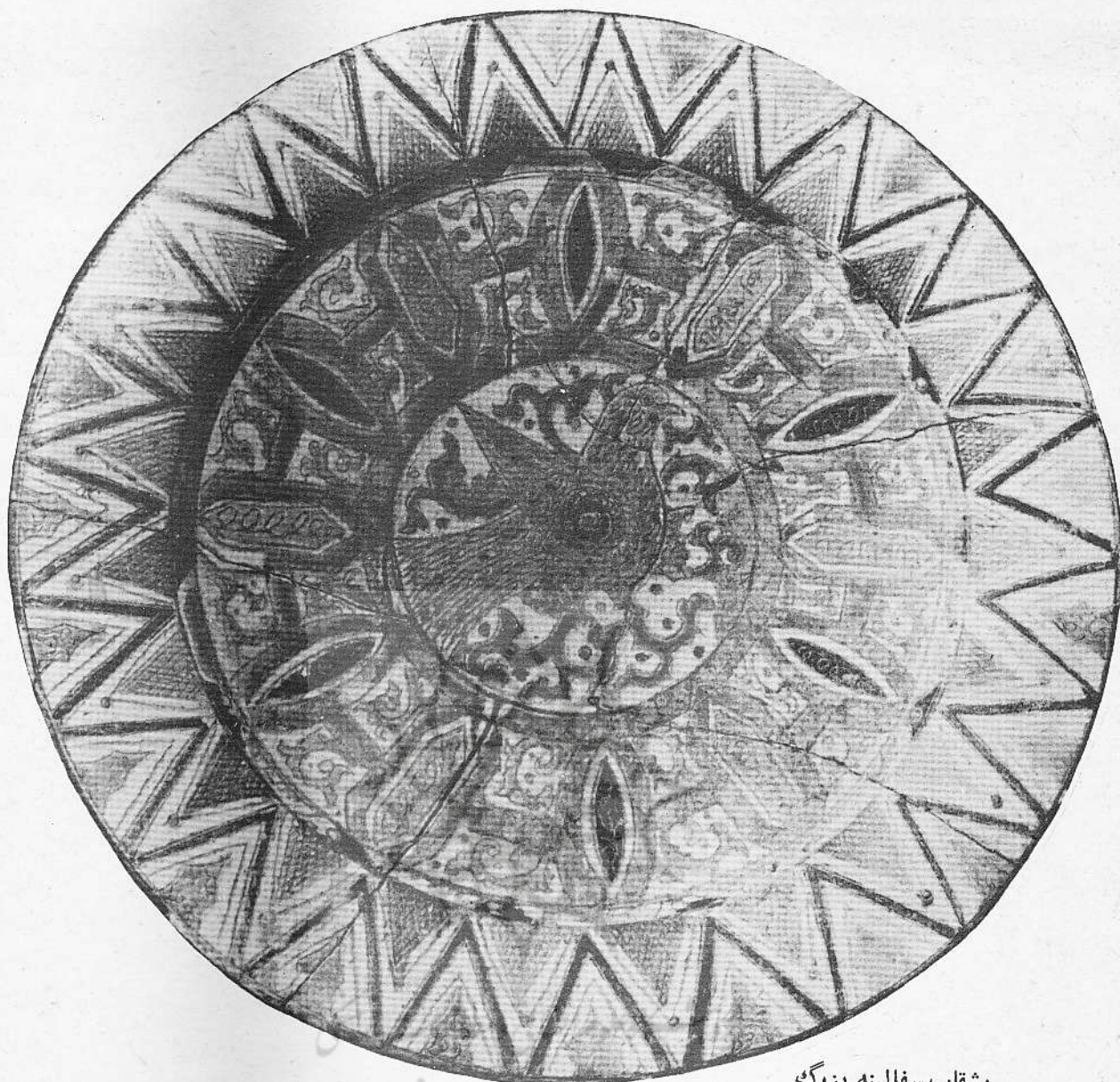
(موزه رضا عباسی - تالار پیش از تاریخ و دوره پیش از اسلام)

جامی است نقره‌ای زرکوب، متعلق به اوایل هزاره دوم قبل از میلاد. این جام مزین به دو ردیف نقشی گاو نر است، که در هر ردیف سه گاو، و هر گاو در میان قاب تزیینی با نقوش پلکانی، حکاکی شده است. بر قسمتی از روی بدن، سم و شاخ گاوها قطعه‌های طلا نشانده شده است.

موزهی رضا عباسی، که در بزرگداشت یکی از نگارگران زبردست و بی‌مدعای عهد صفویه نامگذاری شده است، در تهران، به نشانی خیابان دکتر علی شریعتی، شماره ۹۷۲، و با هدف گرد آوردن، پاس داشتن، مطالعه کردن و شناساندن دستمایه‌های به یادگار مانده از هنرمندان و افزارمندان چیره‌دست این مرزوبوم، به روی عموم شیفتگان هنر و فرهنگ والای ایرانی گشوده است. کارکنان آن با شوق بسیار در انتظار دیدار علاقمندان هستند تا منظر گنجینه‌بی از آثار گوناگون هنر و فرهنگ دوران‌های مختلف تاریخ کهن ایران را به رویشان بکشایند و آنان را در حد توانایی خود با ظرایف این آثار آشنا سازند.

آثار این موزه، که تاریخ پرداختشان از دوره‌ی ماقبل تاریخ تا قرن ۱۳ هجری را در برمی‌گیرد، همه از جوهر استعداد و نبوغ خلاق نیاکان ما سخن می‌گویند، در عین حال هریک نشانه‌ای از شیوه زیست مردم ما در اعصار مختلف را به دست می‌دهند. جامعیت مجموعه‌ی که در این موزه گرد آمده است از یکسو مطالعه بی‌وقفه سیر تکامل هنر ایرانی را میسر می‌سازد، و از سوی دیگر مانع خستگی بیننده از مشاهده هزاران شیء مشابه می‌گردد؛ هم فنون گونه‌گون همعصر را به تماشاگر معرفی می‌کند، و هم سیر تحول هر کدام از آنها را در طی قرون، برای او روشن می‌سازد.

در تالار پیش از تاریخ و دوره‌ی پیش از اسلام با گسترش تدریجی فنون و تطابق مصالح مادی با نیازهای زندگی روزمره اجدادمان آشنا می‌شوید. شکل و طرح اشیایی که در این تالار به نمایش گذاشته شده است، از منظر حیوانات و صحنه‌های محیط زندگی الهام دارند که بی‌شک مطالعه در شیوه زندگی، باورها و برداشتهای گذشتگان را آسانتر می‌کند. این

بشقاب سفالینه بزرگ

(موزه رضا عباسی - تالار دوره اسلامی: آثار هنری و صنعتی)

این بشقاب از آثار برجای مانده دوره اسلامی (قرن یازدهم میلادی)، و متعلق به منطقه کرانه دریای خزر است.

خمیرمایه اصلی این بشقاب از خاک رس می‌باشد، که پس از تزئینات، سطح داخلی با لعاب صیقلی و شیشه‌ای شفاف پوشانده شده است.

دو حاشیه نقش دار و محدوده دایره‌شکل مرکزی، که بوسیله دو نوار باریک از هم جدا می‌شوند، طرح کلی تزئین‌های داخل این بشقاب را تشکیل می‌دهند. حاشیه کناری با خط‌های هفت و هشت (زیگزاگ)، و نقوش گل و بوته و شطرنجی آرایش شده است. حال آن‌که تزئینات حاشیه میانی را ترنج‌های بیضی و ماکویی شکل، به همراه خط‌نوشته‌هایی در درون آنها دربر می‌گیرد. در بخش مرکزی نقش پرنده‌ای است که گویا در گذشته‌ها این پرنده نشانه خوش اقبالی و مبارکی بوده، و در بسیاری از آثار به یادگار مانده، از آن برای تزئین اشیاء استفاده شده است.

در مجموع این بشقاب به رنگ نخودی مایل به صورتی است، که رنگهای سبز، زرد، ارغوانی و سیاه، در شکل نقش‌های تزئینی بر جلوه و زیبایی آن افزوده است.

امر به اعلا درجه در «مفرغ های لرستان»، که مجموعه‌ی عمده‌ی بی از آثار محفوظ در این موزه را تشکیل می‌دهند، مشهودست. علاوه بر اینها آثاری مربوط به دوره‌های هخامنشی، اشکانی و ساسانی ملاحظه می‌شود، که بر پیشرفت افزون دانش فنی و برقراری تماس‌هایی بین صنعتگران و مراکز هنری در پهنه فلات ایران اشاره دارند. با مشاهده آثاری فلزی دوره‌ی ساسانی در می‌یابیم که صنعتگران آن عصر به شناخت تام خواص فیزیکی فلزات دست یافته بودند و می‌توانستند آنها را به میل خود شکل بخشند.

از این دوره که می‌گذریم به تالارهای مختص آثار گوناگون دوره‌ی اسلامی می‌رسیم: در دو تالار با آثار کاربردی و صنعتی مواجه می‌شویم. در اینجا اشیاء کم نظیر و نیکو پرداخته‌ی را می‌بینیم که بر اهمیت جنبه‌ی زیبایی‌شناسی انواع وسایل مورد استفاده روزمره در دوره‌ی اسلامی تأکید دارند. از این زمره‌اند انواع ظروف سفالین، اشیاء فلزی، عناصر معماری، جواهرات و منسوجات دوره‌های سلجوقی، تیموری و صفوی. در تالار کوچکتری که بین این دو واقع شده است، آثار ظریفه‌ی قرن ۱۲ و ۱۳، از قبیل قلمدان‌ها و جلد کتاب‌ها و جعبه‌های روغنی، عرضه شده‌اند با دیدار از این تالارها به وضوح درمی‌یابیم که چرا برحق می‌باید هر یک از صنعتگران و سفالگران و فلزکاران و نساجان این دیار

را، صرف نظر از اینکه دستمایه‌هایشان به قصد فروش به مشتریان عادی یا حامیان ثروتمند تهیه شده باشد، به تمام معنی هنرمند نامید.

در تالار دیگری به گنجینه‌ی مفصلی می‌رسیم که در باب هنر نقاشی دوره‌ی اسلامی به تماشا گذاشته شده است. کهن‌ترین نمونه‌ی بی که در آن می‌توانیم ببینیم برگ‌ست از شاهنامه‌ی معروف به «دموت»، که در اواسط سده هفتم هجری پرداخته شده است. در پی آن سیاحتی را آغاز می‌کنیم که مراحل بی شمار رشد این هنر تا سده‌ی چهاردهم هجری را در بر می‌گیرد. انواع مکتب‌های نقاشی، مانند شیراز و تبریز و هرات، عرضه شده‌اند. در این بین برگ‌ست از شاهنامه معروف به «هوتون» را مشاهده می‌کنیم، که به کمال از مهارت هنرمندان سده‌ی دهم حکایت می‌کند.

در بخشی از این تالار همچنین با شاهکارهایی از هنر تذهیب، که خود یکی از صور متعدد نقاشی‌ست، روبه‌رو می‌شویم و انواع شیوه‌های آن را می‌بینیم.

در یکی از غرفه‌های همین تالار به یک سلسله آثار چاپ تیزابی می‌رسیم که در مالک بیگانه تهیه شده‌اند و دیدگاه‌های مسافران و محققان سایر کشورها در قبال ایران را منعکس می‌سازند. البته مواجهه این آثار با مینیاتورهای عرضه شده می‌تواند به قدردانی و درک تحول سیر نقاشی در ایران کمک کند.

شمشیر و نیام

(موزه رضا عباسی - تالار پیش از تاریخ و دوره تاریخی)

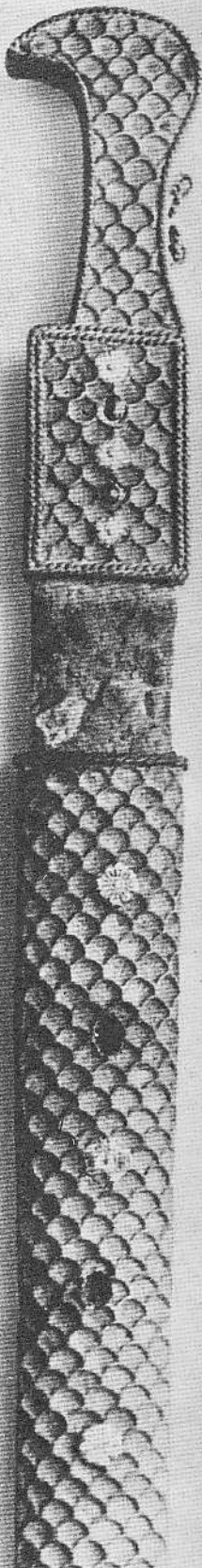
این شمشیر متعلق به عهد ساسانیان (قرن ۶-۷ میلادی) است، و نشان دهنده نمونه کاملی

از پیشرفت صنعت فلزکاری در این دوره می‌باشد.

جنس تیغه آن از آهن، و نیام و قبضه از نقره است. نیام و قبضه با تزیین‌های مشابه‌ای

آرایش شده، روی آنها پوشیده شده از تزیینات فلسی شکل، که تعدادی گل میخ طلا و سنگهای

نیمه قیمتی بر جلوه و زیبایی آن افزوده است.

کاسه سفالینه شبه چینی

(موزه رضا عباسی - تالار دوره اسلامی: آثار هنری و صنعتی)

این کاسه از آثار برجای مانده دوره اسلامی (مقارن عصر سلجوقی، اوایل قرن سیزدهم میلادی) می باشد. ظرفی است مینایی با تزئین های مشبک و کنده کاری شده. تزئینات این کاسه آمیخته ایست از نقش های مروارید در حاشیه، نخل در دیواره و نقوش نخل و اسلیمی در حدفاصل دیواره و مرکز، و دو پرندۀ پشت به پشت در قسمت مرکزی کاسه که با ردیفی از نقش مروارید دربر گرفته شده است. در این کاسه رنگهای آبی لاجوردی، قرمز و نیز نقش های طلاکوب بر زمینه شیری یا لعاب شیشه ای شفاف خودنمایی می کند.

است، که حدود شش هزار کتاب را در بر می‌گیرد. این کتابها همهٔ زمینه‌های تاریخ و فرهنگ ایران را شامل می‌شوند و سعی شده است از این طریق نموداری از ارزش‌های غنی فرهنگ ایران زمین فراهم گردد. همچنین چندین دوره روزنامه و مجلهٔ قدیمی فارسی، مکمل این مجموعه است، که می‌تواند راهگشا و منبع ارزنده‌یی برای تحقیق علاقمندان به هنر، تاریخ، باستانشناسی و فرهنگ ایران باشد.

علاوه بر مجموعه‌های ثابت، که شرحشان رفت، موزهٔ رضا عباسی یکی از تالارهای خود را به برگزاری نمایشگاه‌های موقت اختصاص داده است. این نمایشگاه‌ها نیز به همهٔ زمینه‌های مربوط به فرهنگ و هنر ایران می‌پردازند. فی‌المثل از هنگام بازگشایی موزه در پی پیروزی انقلاب اسلامی ایران، نمایشگاه‌های موقتی که در این تالار تشکیل شدند عبارت بوده‌اند از:

— نمایشگاه ۲۴۰۰ کتاب و نشریهٔ

در ادامهٔ دیدارمان به تالار دیگری می‌رسیم که در آن شاهکارهای خوشنویسی یعنی یکی از درخشان‌ترین دستاوردهای هنر دوره‌ی اسلامی، به تماشا گذاشته شده‌اند. از طریق همین هنر بود که کلام مقدس قرآن به کتابت درآمد و نسلی بعد نسل به ودیعه نهاده شد. غرفهٔ قرآن‌های این تالار از دقت خاصی که صرف نسخه‌برداری از این کتاب آسمانی شده است حکایت می‌کند.

در بخش‌های دیگر، از خلال نوشته‌هایی به خطوط ثلث و محقق و نسخ و نستعلیق با مراحل مختلف تحول خطاطی در ایران آشنا می‌شویم.

سرانجام در تالار کوچکتری از همین بخش ملاحظه می‌کنیم که چگونه خط به عنوان عنصر تزئینی بر انواع ظروف سفالین، اشیاء فلزی، منسوجات و آثار دیگر به کار رفته است.

در موزهٔ رضا عباسی کتابخانه‌یی

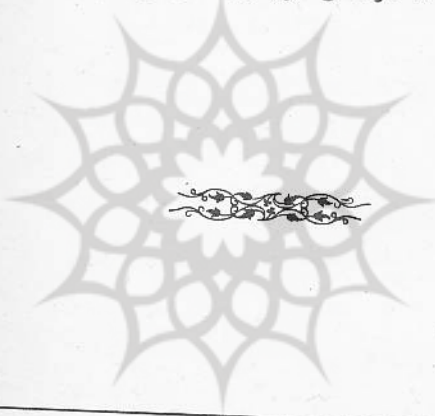
گوشه‌ای از تالار دورهٔ اسلامی: آثار هنری و صنعتی، موزه رضا عباسی

بین‌المللی در زمینه‌ی ایران و ایران‌شناسی.
- نمایشگاه معماری مساجد جامع ایران، با تأکیدی ویژه بر مسجد جامع اصفهان.
- نمایشگاه آثار خطاطان معاصر ایرانی، در همکاری با انجمن خوشنویسان ایران.
- نمایشگاه مقدمه‌ی بر معماری سنتی ایران.
- نمایشگاه آثار هنری دانش‌آموزان ایران در زمینه‌ی انقلاب اسلامی ایران (به مناسبت دومین سالگرد پیروزی انقلاب اسلامی ایران).
چهار نمایشگاه دیگر در زمینه‌ی

معماری سنتی ایران برگزار خواهد شد، که هر یک بیننده را با ویژگی‌های معماری و شیوه‌ی زیست هم‌میهنان ما در اقلیم‌های متفاوتی که در سرزمین پهناور ایران وجود دارند آشنا خواهد ساخت.
موزه‌ی رضا عباسی همچنین پیوسته دست‌اندرکار انتشار کتاب‌ها و کتابچه‌هایی در انواع زمینه‌های مربوط به فرهنگ و هنر است و می‌کوشد از این راه شناخت همگانی را در این موارد گسترش دهد. از جمله تا کنون دو کتاب با عنوان‌های «تاریخ اجتماعی هنر: امپرسیونیسم» و «مساجد جامع ایران: مسجد جامع اصفهان» منتشر شده که در محل موزه جهت فروش عرضه

گردیده‌اند. موزه همچنین پوسترها و بروشور-هایی در رابطه با نمایشگاه‌های موقت خود منتشر می‌سازد، و نیز کارت‌پستال‌هایی از آثار محفوظ در تالارهای خود را جهت فروش به علاقمندان عرضه می‌دارد. اثر بسیار ارزنده‌ی که هم‌اکنون در دست تهیه است و انشاءالله به زودی در دسترس عموم قرار می‌گیرد کتابی است در پنج جلد در زمینه‌ی کاشیکاری ایران، که کلیه‌ی جنبه‌های عملی طرح و اجرای نقوش در این هنر اصیل و دیرپای ایرانی را توضیح می‌دهد و می‌تواند راهنمای مفیدی برای دانشجویان و هنرآموزان معماری باشد.

مجله موزه‌ها از همکاری‌های انجمن خوشنویسان به‌ویژه استاد غلامحسین امیرخانی و استاد زنجانی بخاطر تهیه‌ی عنوان مجله با خط نستعلیق و ثلث و نیز از همکاری عزیز آقای محمدرضا سعیدی که تهیه‌ی عناوین مقالات را با خط خوش خود به‌عهده گرفته است، سپاسگزار می‌کند.